

Ohýbané saně, vlčky, vznikají v Krkonoších

Dříve jich na krkonošských stráních byly vidět desítky. V zimě sloužily k dopravě zásilek, nákupů nebo uhlí, a také se na nich závodilo. S nástupem moderní doby speciální ohýbané saně, tzv. vlček, zmizely. Jejich zašlou slávu jim před lety vrátila až rodina Noskova z Roprachtic na Semilsku, která vyrábí saně už po generaci.

Josef Nosek (vlevo) se synem a vnukem, kteří pokračují v rodinné tradici.

V dílně v malé podkrkonošské vesnici nedaleko Semil je teplo a voní to tu dřevem. Venku je přitom pod nulou a ve sněhových závějích by jeden lehce zapadl. „Když je taková zejma, nestačíme vyrábět,“ říká šedesátiletý Jan Nosek nářečím typickým pro zdejší oblast k aktuální sněhové nadílce. Ta mimo jiné určuje, kolik bude mít místní rodák práce.

Letos má napilno a jinak tomu nebylo ani minulou zimu. O sportovní ohýbané saně, které se u Noskových vyrábějí tradiční metodou již čtvrtou generaci, je obrovský zájem. Ale ve velkém přicházejí do Roprachtic i objednávky na zvláštní druh sněžného vozíku, tzv. renwolfa čili vlčka, ovládaného zezadu ve stoje a opatřeného brzdami a sedátkem. Jeho výrobě se v Česku věnují už jen v truhlárně u Nosků.

Jejich originální kousky se dostaly i do Kanady, Švédska nebo Ruska a objevily se rovněž ve filmech, například v populární české komedii Krakonoš a lyžníci nebo v novém historickém seriálu Rašín. Během sezóny, která trvá od podzimu do jara, jich dají dohromady několik desítek.

Na vlčku jezdil každý

V minulosti přitom nechyběl v žádném domě na krkonošských svazích. Přes zimu sloužil jako šikovný dopravní prostředek a vítaný pomocník listonošů, ženy ho využívaly k nákupům, muži k přepravě dřeva nebo jiného nákladu. Konaly se na nich závody, které pravidelně vyhrávali právě poštovní doručovatelé. Ti patřili k nejbravurnějším jezdcům.

Vlček sloužil i k běžným vyjížděm po zasněžených kopcích. Výrobě saní, jež se do Krkonoš dostaly zhruba v průběhu druhé

Saně se při kompletaci nelepí, spoje jsou čepované.

poloviny 19. století z Alp, se ještě před padesáti lety věnovalo v kraji několik kolářů.

Konkurence byla veliká a saně nesly specifický rukopis daného výrobce. Postupem času s tím, jak se měnil životní styl zdejších obyvatel, mizely rovněž vlčky. K životu je opět po letech probudili až Noskovi.

Jako na koloběžce

„Lidé z okolí k nám chodili a říkali, že mají doma staré rozlámané vlčky, že by chtěli nové, ať je zkusíme vyrobit,“ vzpomíná Jan na přelom tisíciletí, kdy se spolu s otcem Josefem rozhodli začít znovu vyrábět typické krkonošské vozítko, jehož prapůvod sahá pravděpodobně až do Skandinávie.

„Prvního vlčka táta vyrobil pro mámu na nákupy,“ upřesňuje truhlář s tím, že k převozu menšího nákladu ho využívají lidé i dnes. „Ale hlavně slouží pro zábavu, nebo k převozu malých dětí místo kočárku, případně ho lze použít pro transport handicapovaných.“

Jízdu na vlčku přirovnává ke koloběžce. „Jednou nohou stojíte na stupačce a druhou se odrážíte. Směr a rychlost se koriguje pomocí dvou brzd,“ naznačuje Jan styl jízdy, když nám v závějích sněhu předvádí

Při výrobě ohýbaných saní převažuje ruční práce.

před dílnou již zmiňovaný zkušební výrobek. Proces výroby vlčku nemuseli Noskovi nikde hledat, znali ho dobře. I když určitých změn doznal.

„Původní vlček byl dlouhý až sto osmdesát centimetrů, my jsme ho zkrátili zhruba o čtyřicet centimetrů, aby se saně lidem vešly do auta i do bytu,“ říká truhlář a dodává, že v roprachtické dílně vznikaly vlčky

i sportovní celodřevěné ohýbané saně pod rukama Janova dědečka už za Rakousko-Uherska.

Ten byl vyučený kolář a vedle zmiňovaných zimních vozítek jeho živnost zahrnovala výrobu dřevěných vozů, náradí, zemědělského náčiní, trakařů a koleček. V jeho šlápějích se pak vydal syn Josef, který se kolářskému řemeslu učil od dětství, když

Syn Jana Noska je už čtvrtá generace, která pokračuje v tradiční výrobě saní.

pozoroval otce při práci. Vyučil se také kolářem, ale po škole odešel do Vysokého nad Jizerou, kde v místním podniku vyráběl lepené lyže.

Rodinnou truhlářskou dílnu komunisté přidružili k Jednotnému zemědělskému družstvu. Poté, co Josefův otec odešel do důchodu, vrátil se domů, aby pokračoval v truhlářině. Tehdy vyráběli hlavně okna či dveře. Jelikož zájem o saně i vlčky trval, Noskovi je ve volných chvílích vyráběli dál.

Základem je ruční práce

Rodinnou tradici nakonec nepřerušil ani Jan, který si s otcem Josefem později vybudoval u domu větší dílnu a po roce 1989 v ní opět rozjeli soukromou živnost. Teď tady se dřevem vládne hlavně on, i když občas mu přijde vypomocet jeho dnes už téměř devadesátiletý tatínek. Ten za svou výrobu ohýbaných saní před lety získal titul Nositel tradice lidových řemesel.

Titul každoročně uděluje Národní ústav lidové kultury ve Strážnici ve spolupráci s Ministerstvem kultury ČR. Josef Nosek ocenění společně s dalšími třemi řemeslníky získal v roce 2012. Když na sněhu uvidíte saně z dílny Jana Noska, jistě se za nimi

otočíte. Nezapřou ruční práci, která i přes využití strojů během výrobního procesu, převládá. „Vyrobit jedny saně zabere v průměru třicet hodin, vlček je o něco náročnější,“ podotýká zkušený truhlář, pro kterého den začíná obvykle kolem osmé ráno, kdy jde roztopit kamna.

Ta zahřívají vodu ve speciálním kovovém tubusu, do něhož se vkládá opracovaný dřevěný hranolek tak, aby v páře dostatečně změkkl. Vaření dřeva na ohýbání trvá čtyři až šest hodin. „Pak se ohýbá přes speciální kopyto do požadovaného tvaru,“ ukazuje Jan druhou část dílny. U toho mu většinou asistuje jeho pětadvacetiletý syn, rovněž vyučený truhlář a v pořadí tedy čtvrtá generace, která pokračuje v rodinné tradici.

Kus historie

Zformované kusy s přední ohnutou částí poté tvoří základ saní, tedy sanice, ohýbané dřevo se používá také na sedátka či opěrky. Vše je vyrobeno z jasanového dřeva, nebo jak místní říkají z „jasenu“.

Noskovi si vše od základu připravují sami, dřevo si řezou na fošny, které suší v sušárně v přízemí dílny. Pro výrobu musí být materiál bez suků nebo jiných nedoko-

nalostí, aby dřevo při ohýbání neprasklo. „Saně vyrábíme stejně jako můj děda. Pracujeme hlavně s ručním nářadím,“ zdůrazňuje výrobce a doplňuje, že saně se při konečné kompletaci nelepí, konstrukční spoje jsou čepované a jištěné hřebíčky. Ocelové skluznice drží atypické hřebíčky, které si Noskovi nechávají vyrábět v nedaleké obci Příkrý.

„Sáňky se provozem přizpůsobí terénu a kopírují ho. Kdyby se jednotlivé díly lepily, mohly by prasknout,“ vysvětluje.

Každý je originál

V krkonošské dílně vznikají tři velikosti sportovních saní, jejich cena se pohybuje od dvou tisíc tři set do téměř tří tisíc korun. Vlček pak vyjde na šest tisíc. „Vydrží několik generací. Oprav máme minimálně. Každý je originál, za kterým se schovává kus historie,“ říká s úsměvem Jan Nosek.

V minulosti dostala rodina nabídku, aby své výrobky dodávala do velkých prodejen, ale odmítla ji. „Herec je rád, když mu zatleskají. My jsme rádi, když lidi naše práce těší,“ uzavírá nakonec úspěšný truhlář, který si pochvaluje životní tempo v malé podkrkonošské víscce. **Kateřina Severová**